

Керованість процесу формування економічної ментальності торкається найбільш глибинних пластів в структурі людини і суспільства і вимагає цілеспрямованої та системної впливу з боку держави, розробки української моделі мотиваційного менеджменту, створення програми трудової культури і державної концепції трудового виховання молоді.

ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Сінцова О.І.

Науковий керівник – Можайкіна Н.В., канд. екон. наук, доцент

Зовнішній державний борг являє собою заборгованість держави за залученими з-за кордону засобів у вигляді позик і кредитів іноземних банків та міжнародних фінансових організацій, що виплачуються відсоткам із них, а також коштами, отриманими шляхом розміщення на міжнародних ринках державних цінних паперів. Державний зовнішній борг є частиною валового зовнішнього боргу країни.

Для України проблеми, пов'язані із залученням іноземних кредитів і появою зовнішньої заборгованості, виникли з перших років незалежності і надалі тільки збільшуються. Після розпаду Радянського Союзу міжреспубліканські господарські зв'язки були переведені на засади міждержавної торгівлі, що призвело до виникнення значного дефіциту торгового балансу і заборгованості України перед країнами колишнього СРСР (88% загальної суми боргу), перш за все перед Росією (74,6%). З 1994 року починається освоєння позик міжнародних фінансових організацій – Світового банку, МВФ, ЄБРР, які стають і до сих пір залишаються головними кредиторами України. У 2000 році валовий зовнішній борг України склав 61,1% від ВВП, державний зовнішній борг – 33,3%. Обидва показники до 2005 року мали тенденцію до зменшення – відповідно 47,4% і 15,9%. Зараз державний борг перевищує обсяг міжнародних резервів НБУ у 2,5 рази.

Структура зовнішнього довгострокового боргу України відображає не тільки основні напрямки використання іноземних кредитів, а й певною мірою є відображенням ефективності їх використання. Найбільшу частку (39,3%) складають кредити на фінансування дефіциту державного бюджету і підтримку рівноваги платіжного балансу. Значною є частка боргових зобов'язань перед країнами СНД за розрахунками за енергоносії (34,7%). Незначними є залучені державою інвестиційні кредити (12,7%) і ще менше є залучені приватним сектором кредити розвитку (6,8%). Структура довгострокового боргу України є сві-

дченням того, що зовнішні фінансові ресурси не служать безпосередньо розвитку національного виробництва, а перш за все створюють можливості для виживання. Згідно з даними Міністерства фінансів України, за роки реформ в Україні на потреби виробництва було виділено всього 18,3% сум всіх іноземних кредитів, в тому числі: на виробництво обладнання – 2,5%, на виплавку і обробку металів – 14,6%; на хімічну промисловість – 1,2%. Дані Рахункової палати України свідчать, що за останні роки найбільша частка коштів, отриманих за рахунок іноземного кредитування, була спрямована в харчову промисловість (20,1%), в торгівлю (18,8%), тоді як галузі машинобудування надійшло лише 9% іноземних кредитів, на науку і наукове обслуговування – тільки 0,6%. На розвиток науки і технологій, модернізацію галузей, які в перспективі могли б забезпечити реальне покриття зовнішнього боргу, не було використано ні відсотка з отриманих позик. Існуюча структура використання іноземних кредитів не тільки не усуває структурних деформацій вітчизняної економіки – перевага в структурі низькотехнологічних ресурсомістких галузей, низька питома вага високотехнологічних, наукомістких і конкурентоспроможних експортно-орієнтованих галузей, а тільки консервує і поглиблює їх.

Високий рівень зовнішньої заборгованості негативно впливає на розвиток національної економіки України за кількома напрямками: підсилює залежність від іноземних держав, які надали кредити, при прийнятті рішень в області економічної політики; відбувається скорочення обсягу коштів, які можуть бути спрямовані на інвестування, що серйозно обмежує економічне зростання або зовсім призводить до стагнації; послаблює мотивацію до досягнення найкращих макроекономічних показників; скорочує обсягу коштів, які можуть бути спрямовані на розвиток соціальної сфери, посилюється соціальна напруженість; дестабілізує грошово-кредитну ситуацію; відбувається ослаблення позицій країни на світових ринках товарів і капіталів. У разі кризи зовнішньої заборгованості важливе значення має правильний вибір методів управління для найбільш швидкого і безболісного врегулювання кризи. Умови та методи врегулювання боргової кризи є об'єктом найгострішої боротьби, яка часто набуває політичного характеру.

Отже, ризики негативних наслідків іноземного кредитування, зокрема, зростання зовнішньої заборгованості, значно підвищуються через неефективне використання зовнішніх кредитів, направлення їх на поточні потреби, а не на довгострокові цілі. Досвід багатьох країн світу показує, що ставка на іноземні капітали в довгостроковій перспективі призводить до посилення вразливості національних економік від зовнішніх впливів – зміни кон'юнктури на світових ринках, проявів

світових фінансових і економічних криз, підвищує залежність країн-реципієнтів від економічних інтересів країн-донорів.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Слухай В.В.

Науковий керівник – Можайкіна Н.В., канд. екон. наук, доцент

Лізинг є однією з найцікавіших форм інвестування, здатних значно поживати процес оновлення виробництва та інтегрувати економіку країни до структури світового ринку. Він може дати потужний поштовх процесам приватизації, конверсії, оновлення технологічного парку існуючих підприємств і створення нових виробництв, оптимізувати використання наявного машинного парку і на вигідних умовах отримати найсучасніше вітчизняне та зарубіжне устаткування.

Особливість лізингової діяльності полягає в тому, що, з одного боку, вона сприяє становленню приватної власності на засоби виробництва, а з іншого – веде до подолання її, зміни власника та розпорядника. В процесі лізингу відбувається також саморозвиток державної власності, а при певних умовах – і перетворення її в спільну сумісну або часткову. Вважається загальновизнаним, що лізинг тісно пов'язаний з орендним механізмом, але в діловому обороті він має більш широку, складну потрібну основу та містить в собі одночасно істотні якості кредитної угоди, інвестиційної та орендної діяльності, які тісно поєднуються і взаємопроникають один в одного, утворюючи нову організаційно-правову форму бізнесу. У ньому реалізується комплекс майнових відносин, пов'язаних з передачею засобів виробництва у тимчасове користування шляхом їх купівлі та подальшої здачі в оренду.

Лізинг відноситься до підприємницької діяльності більш високого рівня в порівнянні з орендною, банківською чи комерційною, оскільки він передбачає і вимагає широкого діапазону знань і фінансового бізнесу, і положення у виробництві, на ринках устаткування та нерухомості, а також мінливих потреб клієнтів та особливостей оренди. Отже, лізинг – це особливий вид підприємницької діяльності, що включає три форми організаційно-економічних відносин: орендні, кредитні та торговельні, зміст кожної з яких окремо повністю не вичерпує сутності таких специфічних майново-фінансових операцій

У нашій країні через низку причин лізинг як вид інвестиційної діяльності не набув широкого розвитку. Серед причин такого стану можна назвати наступні: для лізингодавців не передбачені інвестиційні